

Koncerty

5 listopada (niedziela)

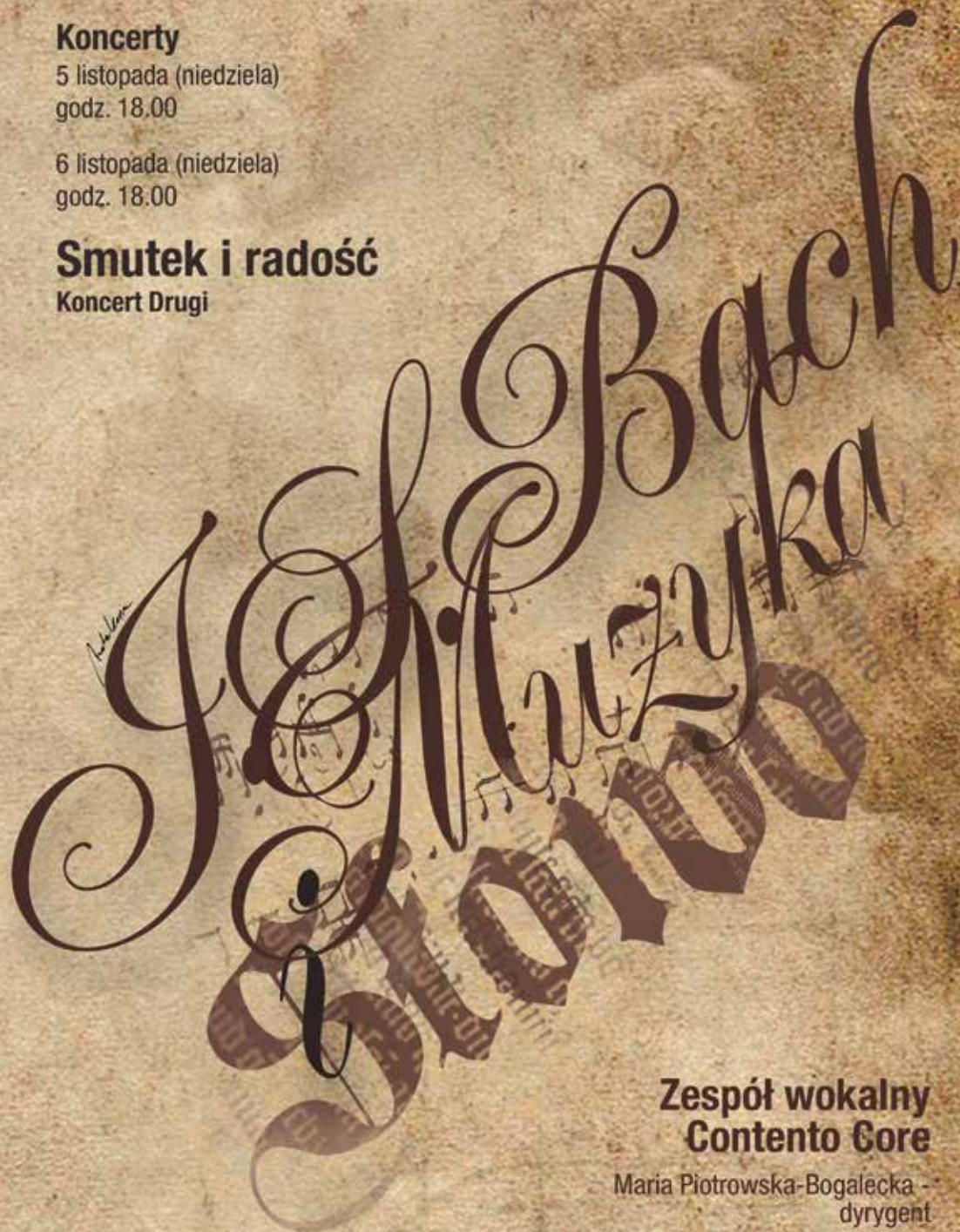
godz. 18.00

6 listopada (niedziela)

godz. 18.00

Smutek i radość

Koncert Drugi

Zespół wokalny Contento Core

Maria Piotrowska-Bogalecka -
dyrygent

Maria Misiarz - wiolonczela
Anna Firlus - pozytyw

Jan Sebastian Bach

Muzyka i Słowo

Koncert motetowy „Smutek i radość“

Sobota, 5 listopada 2016 roku, godzina 18.00

Kościół ewangelicki, Gliwice

Niedziela, 6 listopada 2016 roku, godzina 18.00

Kościół ewangelicki, ul. Warszawska 18, Katowice

Spis treści:

#1. Chorał *“Tym, co idą w Raju stronę”* na melodię chorałową *“Werde munter, mein Gemüthe”* z kantaty 147 (BWV 147/6)

#2. Melodia chorałowa *“Werde munter, mein Gemüthe”*

#3. List do Rzymian, rozdział 8, wersety 1-11

#4. Motet *“Jezu, moja radości”* (BWV 227 *“Jesu, meine Freude”*)

#5. Rozmowa Jezusa z Nikodemem

#6. Heinrich Schütz, *“Biada mi, Panie”* (SWV 65 *“Heu mihi Domino”*)

#7. Ewangelia

#8. Heinrich Schütz, *“Błogosławieni którzy w Panu umierają”* (SWV 391 *“Selig sind die Toden”*)

#9. „Pocieszajcie jedni drugich tymi słowami”

#10. Motet *“Przyjdź, Jezu, przyjdź”* (BWV 229 *“Komm, Jesu, komm”*)

#11. Kantaty Bacha po polsku

#12. Chorał *“Raduj się o duszo moja”* na melodię chorałową *“Werde munter, mein Gemüthe”* z kantaty 147 (BWV 147/10)

#1. Chorał *“Tym, co idą w Raju stronę”*

na melodię chorałową *“Werde munter, mein Gemüthe”*
z kantaty 147 (BWV 147/6)

Tym, co idą w Raju stronę
Nie zapuka do drzwi śmierć.
Tym jest wszystko zapewnione,
Czego tylko pragną mieć.
Są w warownym grodzie tam,
Gdzie mieszkanie ma Bóg sam.
Twierdzą ich jest miasto Boże,
Gdzie ból żaden wnijść nie może.

(Słowa chorału z kantaty 146.8, tłumaczenie Armin Teske)

#2. Melodia chorałowa

“Werde munter, mein Gemüthe”

The image shows a musical score for the chorale 'Werde munter, mein Gemüthe'. It consists of three staves. The top staff is for Violino I (Takt 1-8) in G major, 3/4 time, with a treble clef. The middle staff is for Soprano (T. 9-12, 14-17) in G major, 3/4 time, with a soprano clef. The bottom staff is a continuation of the Violino I part. The lyrics 'Wohl mir, daß ich Je - - sum ha - be,' are written below the soprano staff. Vertical dashed lines connect the notes in the violin and soprano parts.

Garść faktów o tej melodii:

- Melodię skomponował Johan Schop, pierwszy raz została wydana w „*Himlische Lieder*” w 1642 roku. Znajdujemy ją również w wydrukowanym w 1661 roku śpiewnik Braci Czeskich.
- Autorem oryginalnych słów do tej pieśni jest Johann Rist.
- Strofy oryginalnej pieśni znajdujemy u Bacha w kantacie 55 i Pasji Mateuszowej.
- Dużą popularność zdobyła pieśń to „*Jesu, meiner Seelen Wonne*” napisana do tej muzyki przez Martina Jahn w 1661 roku i tą pieśń znajdujemy w bachowskich kantatach 147 i 154.
- Muzyka jest tak popularna, że u Bacha znajdujemy ją jeszcze w kantacie 146 oraz w dwóch opracowaniach chorałowych (BWV 359 i 360)
- Melodię tą opracowali również: Christian Flor (1626-1697) na organy, Johann Pachelbel (1653-1706) jako wariacje chorałowe, Johann Mattheson (1681-1764) jako fugę na instrumenty klawiszowe, Georg Philipp Telemann (1681-1767) na chór z basso continuo, i Johann Gottfried Walther (1684-1748) opracował kilka preludium chorałowych do tej pieśni. Jak widać - melodia wśród XVII i XVIII wiecznych pietystów była popularna. Są też opracowania XIX wieczne, a więc pieśń przeszła też do innej epoki.
- W polskich śpiewnikach ewangelickich znajduje się sporo pieśni bazującej na tej melodii. Między innymi pieśń wieczorna „*Ocknij się o duszo moja*” (SE 516), pieśni pogrzebowe „*Dość mam, dosyć tego świata*” (SE 905), „*Naucz mnie obliczać Panie*” (SE 922) czy też śpiewana tu na koniec „*Raduj się o duszo moja*” (SE 932).

#3. List do Rzymian rozdział 8, wersety 1-11

tekst wg. parafrazy „*Słowa Życia*”

1 Teraz żadne potępienie nie grozi już tym, którzy należą do Chrystusa Jezusa, bo poddają się Duchowi, nie zaś bezsilnemu ciału.

2 Prawo Ducha, prowadzące do życia i darowane mi przez Jezusa, wyzwoliło mnie z bezradności wobec prawa grzechu i śmierci.

3 Właśnie tę nieskuteczność Prawa, wypływającą ze słabości ciała, pokonał Bóg. Posłał On własnego Syna, podobnego do grzesznego człowieka, i położył kres panowaniu grzechu. W ten sposób możemy być posłuszni nakazom Prawa, bo poddajemy się Duchowi Świętemu, nie zaś bezsilnemu ciału.

5 Ci, którzy żyją zgodnie z ludzką naturą, myślą tylko o tym, jak zaspokoić swoje ludzkie pragnienia. Ci zaś, którzy są posłuszni Duchowi Świętemu, myślą o rzeczach duchowych. Poddawanie się ludzkim pragnieniom prowadzi do śmierci. Posłuszeństwo Duchowi prowadzi natomiast do prawdziwego życia i pokoju. Dążenia ciała i ludzkiej natury są przeciwne Bogu – nie poddają się Jego Prawu ani nawet nie są w stanie tego zrobić. Dlatego ci, którzy żyją realizując tylko swoje ludzkie pragnienia, nie mogą podobać się Bogu.

9 Wy jednak nie żyjecie po to, aby zaspokajać swoje ludzkie pragnienia, bo mieszka w was Duch Boga. Jeżeli zaś w kimś nie ma Ducha Chrystusa, ten w ogóle do Niego nie należy.

10 Jeśli jednak macie w sobie Chrystusa, to chociaż ciało jest martwe z powodu grzechu, wasz duch jest żywy dzięki temu, że zostaliście uniewinnieni przez Jezusa.

11 Jeśli przebywa w was Duch Boga, który wskrzesił Jezusa z martwych, to i wasze śmiertelne ciała zostaną ożywione mocą tego samego Ducha.

#4. Motet “Jezu, ma radości”

(BWV 227 “Jesu, meine Freude”)

Jesu, meine Freude
Original Melody by Johann Crüger (1653)

Je - su, mei - ne Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de, Je - su mei - ne Zier;
ach - wie lang, ach lan - ge ist dem Her - zen ban - ge und ver - langt nach dir!

Got - tes Lamm, mein Bräu - ti - gam, au - ßer dir soll mir auf Er - den nichts sonst Lie - bers wer - den.

Jesu, meine Freude,
Meines Herzens Weide,
Jesu, meine Zier,
Ach wie lang, ach lange
Ist dem Herzen bange
Und verlangt nach dir!
Gottes Lamm, mein Bräutigam,
Außer dir soll mir auf Erden
Nichts sonst Liebbers werden.

Es ist nun nichts Verdammliches an denen,
die in Christo Jesu sind, die nicht nach
dem Fleische wandeln, sondern nach dem Geist.

Unter deinem Schirmen
Bin ich vor den Stürmen
Aller Feinde frei.
Lass den Satan wittern,
Lass den Feind erbittern,
Mir steht Jesus bei.
Ob es itzt gleich kracht und blitzt,
Ob gleich Sünd und Hölle schrecken:
Jesus will mich decken.

Denn das Gesetz des Geistes, der da lebendig
macht in Christo Jesu, hat mich frei gemacht von
dem Gesetz der Sünde und des Todes

Trotz dem alten Drachen,
Trotz des Todes Rachen,
Trotz der Furcht darzu!
Tobe, Welt, und springe,
Ich steh hier und singe

Jezu, ma radości,
Duszy mej miłości,
Drogi Jezu mój,
Kiedyż za swym Panem
Tęsknić już przestanę,
Głos usłyszę Twój?
Tyś jest obłubieńcem mym;
Nic miłszego ponad Ciebie
Nie znam tu ni w niebie.

Dlatego teraz żadnego potępienia nie ma dla
tych, którzy są w Jezusie Chrystusie, którzy nie
postępują według ciała, ale według Ducha.

Tyś jest mym schronieniem;
Pod Twych skrzydeł cieniem
Nie zatrzwożę się ...
Niech pękają skały,
Drży krąg ziemi cały
Jezus chroni mnie.
Choćby w przepaść runął świat,
Choć mnie grzech i piekło goni,
Jezus mnie obroni.

Albowiem prawo Ducha, który daje życie w Chry-
stusie Jezusie, wyzwoliło cię spod prawa grzechu
i śmierci.

Śmierć niech postrach mnoży,
Szatan niech się sroży
Nie odstąpię wstecz.
Burz się, szalej, świecie,
Jam bezpieczny przecież;

In gar sichrer Ruh.
Gottes Macht hält mich in acht;
Erd und Abgrund muss verstummen,
Ob sie noch so brummen.

Ihr aber seid nicht fleischlich, sondern geistlich,
so anders Gottes Geist in euch wohnet. Wer aber
Christi Geist nicht hat, der ist nicht sein.

Weg mit allen Schätzen!
Du bist mein Ergötzen,
Jesu, meine Lust!
Weg ihr eitlen Ehren,
Ich mag euch nicht hören,
Bleibt mir unbewusst!
Elend, Not, Kreuz, Schmach und Tod
Soll mich, ob ich viel muss leiden,
Nicht von Jesu scheiden.

So aber Christus in euch ist, so ist der Leib zwar
tot um der Sünde willen; der Geist aber ist das
Leben um der Gerechtigkeit willen.

Gute Nacht, o Wesen,
Das die Welt erlesen,
Mir gefällt du nicht.
Gute Nacht, ihr Sünden,
Bleibet weit dahinten,
Kommt nicht mehr ans Licht!
Gute Nacht, du Stolz und Pracht!
Dir sei ganz, du Lasterleben,
Gute Nacht gegeben.

So nun der Geist des, der Jesum von den Toten
auferwecket hat, in euch wohnet, so wird auch
derselbige, der Christum von den Toten auferwec-
ket hat, eure sterbliche Leiber lebendig machen
um des willen, dass sein Geist in euch wohnet.

Weicht, ihr Trauergeister,
Denn mein Freudenmeister,
Jesus, tritt herein.
Denen, die Gott lieben,
Muss auch ihr Betrübten
Lauter Zucker sein.

Duld ich schon hier Spott und Hohn,
Dennoch bleibst du auch im Leide,
Jesu, meine Freude.

Więc bojaźni, precz!
Bóg mą tarczą, zbroją mą
Choć otchłanie wrą spienione,
W Panu mam obronę.

Wy jednak nie żyjecie według ciała, lecz według
Ducha, jeśli tylko Duch Boży w was mieszka.
Jeżeli zaś ktoś nie ma Ducha Chrystusowego, ten
do Niego nie należy.

Za nic mam rozkosze.
Nad ich czar przenoszę
Ciebie, Zbawco dusz.
Za nic czcze honory,
Światne ich pozory
Mnie nie łudzą już.
Ani nędza, krzyż ni śmierć
Nie oderwą mnie od Niego,
Od Jezusa mego.

Skoro zaś Chrystus w was mieszka, ciało
wprawdzie podlega śmierci ze względu na skutki
grzechu, duch jednak ma życie na skutek uspra-
wiedliwienia.

Dobranoc! Świat cieni,
Który tak się ceni,
Już nie cieszy mnie.
Ach, dobranoc, grzechy,
Jam doznał pociechy,
Nie więzicie mnie.
Dobranoc przepychu mdły
Zdrożne życie, odejdz, bowiem
Dobranoc ci powiem.

A jeżeli mieszka w was Duch Tego, który Jezusa
wskrzesił z martwych, to Ten, co wskrzesił
Chrystusa Jezusa z martwych, przywróci do życia
i wasze śmiertelne ciała mocą mieszkającego w
was swego Ducha.

Ustań, smutku wszelki,
Pocieszyciel wielki,
Jezus przy herein.
Miłujących Boga,
Choć ich gnębi twoga,
Radość wita już;

Choć tu w znoju dźwigam krzyż,
Ty położysz kres żałości,
Jezu, ma radości!

#5. Rozmowa Jezusa z Nikodemem

Był wśród faryzeuszów pewien człowiek, imieniem Nikodem, przywódca żydowski.

Ten przyszedł do Niego nocą i powiedział Mu:

– Mistrzu, wiemy, że jesteś posłanym przez Boga nauczycielem. bo nikt nie mógłby czynić takich cudów, jak Ty czynisz, gdyby nie miał za sobą Boga.

Zapewniam cię – rzekł Jezus – że jeśli się ktoś nie narodzi na nowo, nie może ujrzeć królestwa Bożego.

– Urodzić się na nowo? – zdumiał się Nikodem. – Będąc starcem? Czy może powtórnie wejść do łona matki i urodzić się?

– Jeszcze raz cię zapewniam – powtórzył Jezus – że jeśli człowiek nie narodzi się z wody i z Ducha, nie może wejść do królestwa Bożego. Kto się narodził fizycznie, żyje fizycznie.

Kto się narodził z Ducha, żyje duchowo. Nie dziw się więc, że stwierdziłem:

Musicie się narodzić na nowo.

Wiatr wieje, gdzie chce. Słyszysz go, ale nie wiesz, skąd i dokąd wieje. Podobnie jest z narodziem się z Ducha – widzisz skutki, ale nie widzisz przyczyny.

– Ale jak to się dzieje? – pytał dalej Nikodem.

Jesteś nauczycielem narodu i nie wiesz tego? – odparł Jezus. – Zapewniam cię: Mówię o tym, co dobrze znam i co sam widziałem, ale nie uznajecie tego. Jeśli nie wierzycie w to, co mówię o sprawach ziemskich, to jak uwierzycie w to, co powiem o sprawach niebiańskich?

Nikt jednak nie wstąpił do nieba oprócz tego, który z nieba przyszedł – Syna Człowieczego.

Podobnie jak Mojżesz na pustyni podniósł w górę węży, tak i Syn Człowieczy musi zostać podniesiony w górę, aby każdy, kto w Niego wierzy, otrzymał życie wieczne. Tak bowiem Bóg umiłował świat, że oddał swego jedyne Syna, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne. Bóg nie posłał Syna, by potępił świat, lecz aby go zbawił.

Kto w Niego wierzy, nie podlega potępieniu. Ale kto w Niego nie wierzy, już został osądzony, bo nie uwierzył w jedyne Syna Bożego. Wyrok taki zapadł dlatego, że choć światło przyszło na świat, ludzie bardziej umiłowali ciemność, bo ich czyny były złe. Kto czyni źle, nienawidzi światła i nie zbliża się ku niemu, by nie wyszły na jaw jego postęпки. Kto zaś postępują zgodnie z prawdą, Ignie ku światłu, by ujawniło się, że jego czyny podobają się Bogu.

(rozmowa Jezusa z Nikodemem, wg Ewangelii Jana, rozdział 3 w parafrazie „Słowa Życia“)

#6. Heinrich Schütz, “Biada mi, Panie”

(SWV 65 “*Heu mihi Domino*”)

Heu mihi, Domine
quia peccavi nimis
in vita mea
quid faciam miser
ubi fugiam
nisi ad te, Deus meus?
dum veneris in novissimo die
miserere mei

Biada mi, Panie,
bo zbyt zgrzeszyłem
w życiu moim:
Cóż uczynię, ja biedny,
gdzie znajdę ostoję,
u nikogo tylko u ciebie, Boże mój?
Zmiłuj się nade mną,
kiedy przyjdiesz ostatniego dnia.

#7. Ewangelia

Ewangelia Jana 3:16n

**Tak bowiem Bóg umiłował świat,
że oddał swego jedyne Syna,
aby każdy, kto w Niego wierzy,
nie zginął,
ale miał życie wieczne.
Bóg nie posłał Syna, by potępił świat,
lecz aby go zbawił.
Kto w Niego wierzy,
nie podlega potępieniu.**

#8. Heinrich Schütz, “Błogosławieni którzy w Panu umierają”

(SWV 391 “*Selig sind die Toden*”)

Selig sind die Toten,
die in dem Herren sterben,
von nun an.
Ja der Geist spricht:
Sie ruhen von ihrer Arbeit
und ihre Werke folgen ihnen nach.

Błogosławieni umarli,
którzy w Panu umierają
Duch mówi aby odpoczęli
od swoich prac,
a ich uczynki idą za nimi.

(Apokalipsa św. Jana, rozdział 14, werset 13)

#9. „Pocieszajcie jedni drugich tymi słowami”

Nie chcemy, bracia, abyście trwali w niewiedzy co do tych, którzy umarli,
abyście się nie smucili jak wszyscy ci, którzy nie mają nadziei. Jeśli bowiem wierzymy, że
Jezus umarł i zmartwychwstał, to również tych, którzy zasnęli
w Jezusie, Bóg poprowadzi wraz z Nim.

To bowiem głosimy wam jako słowo Pańskie, że my, żywi, pozostawieni na przyjście Pana,
nie wyprzedzimy tych, którzy pomarli.

Sam bowiem Pan zstąpi z nieba na hasło i na głos archanioła, i na dźwięk trąby Bożej,
a zmarli w Chrystusie powstaną pierwsi.

Potem my, żywi, pozostawieni, wraz z Nimi będziemy uniesieni w powietrze,
na obłoki naprzeciw Pana, i w ten sposób na zawsze będziemy z Panem.

I dlatego pocieszajcie jedni drugich tymi słowami.

(Pierwszy list do Tesaloniczan, rozdział 4, wersety od 13 do 18)

#10. Motet „Przyjdź Jezu, przyjdź!”

(„Komm, Jezu komm“ BWV 229)

Komm, Jesu, komm,
Mein Leib ist müde,
Die Kraft verschwindt je mehr und mehr,
Ich sehne mich
Nach deinem Friede;
Der saure Weg wird mir zu schwer!
Komm, ich will mich dir ergeben;
Du bist der rechte Weg, die Wahrheit und das Leben.

Drum schließ ich mich in deine Hände
Und sage, Welt, zu guter Nacht!
Eilt gleich mein Lebenslauf zu Ende,
Ist doch der Geist wohl angebracht.
Er soll bei seinem Schöpfer schweben,
Weil Jesus ist und bleibt
Der wahre Weg zum Leben.

Przyjdź, Jezu, przyjdź
Me ciało zmęczone już śmiertelnie
I sił już nie mam by walczyć dalej dzielnie
I tęsknię za Pokojem Twego Odpocznienia
Mozolnie brnąc trudną drogą przez życie bez wytchnienia
Przyjdź, bym Tobie mógł się dziś powierzyć cały
Tyś jest bowiem i Życiem, i Drogą,
I jedyną Drogą do Chwały.

Oto teraz oddaję się w Twe kochające ręce
A światu mówię: „Dobranoc!”, w podzięce
Ja zaś pilnie śpieszę życiem swe zakończyć
Bym się w Niebie mógł wreszcie ze swym Stwórcą złączyć
Bo Duch mój już gotowy do wiecznego z Nim bycia
Ponieważ Jezus jest i na zawsze zostanie
Jedyną Prawdziwą Drogą do Życia

Tłumaczenie: Anuszką, wrzesień 2017

Przyjdź, Jezu, przyjdź
Przyjdź, Jezu, przyjdź, jam już znużonym,
I mniej mam sił każdego dnia,
Tęsknię za Twoim już pokojem;
Za ciężka dla mnie droga ta!
Przyjdź, przyjdź, oddam się w ręce Twoje,
Mną drogą jesteś Ty.
Tyś prawda, życie moje.

Przeło w Twe ręce się powierzam,
Dobranoc niech usłyszysz świat.
Życie do swego końca zmierza.
Duch mój stąd odejść będzie rad.
Już pragnie unieść się do Boga,
Gdyż Jezus był i jest
Do życia pewną drogą.

Tłumaczenie Armina Teske

#11. Kantaty Bacha po polsku

Kantaty Jana Sebastiana Bacha po polsku to internetowy serwis, adresowany do słuchaczy, pragnących lepiej zrozumieć treść dzieł Johanna Sebastiana Bacha. Inspiracją do powstania serwisu były audycje prof. Mirosława Perza, emitowane w Polskim Radio na początku lat 90-tych ubiegłego wieku, pieczołowicie nagrywane przez mnie i moich znajomych. Wtedy powstały pierwsze zapiski, notatki, niedoskonałe transkrypcje, zamienione później w początkową formę serwisu. Od tego rozpoczęła się przygoda...

Serwis w dalszej kolejności został wzbogacony o tłumaczenia Armina i Andrzeja Teske, opublikowane przez Wydawnictwo Polihymnia, jako dodatek do książki „Kantaty Jana Sebastiana Bacha” autorstwa Alfreda Durr’a (2004). Mając już wszystkie tłumaczenia, dodałem posiadane nagrania, a potem jak z każdym systemem informatycznym – rozwijałem go, aby był ciekawszy, bardziej użyteczny, bogaty w treści. Na dzień dzisiejszy, jądro systemu to katalog dzieł oratoryjnych Bacha, uzupełniony o różne teksty, tłumaczenia, nagrania, zestawienia, oraz narzędzia, które umożliwiają wprowadzanie własnych notatek, indeksację, tagowanie i pracę z tekstami kantat.

Zapraszamy pod adres:

<http://kbpp.org.pl>

oraz na odpowiednią stronę społeczności na Facebook

<https://www.facebook.com/KantatyBachaPoPolsku>

Koncerty zespołu „Contento Core” to inicjatywa z cyklu „Muzyka i Słowo” realizowana przez Stowarzyszenie „Art In Motion” we współpracy ze śląskimi parafiami ewangelickimi. Pierwsze koncerty odbyły się w maju 2016 r. w Kościele Ewangelickim w Katowicach przyciągając pełne ławy słuchaczy.

Ideą cyklu jest przybliżenie słuchaczom muzyki sakralnej Jana Sebastiana Bacha oraz jemu współczesnych skupiając się nie tylko na warstwie muzycznej, ale przede wszystkim na wykorzystanych przez nich tekstach, które kreują warstwę muzyczną. Ukazanie tego nierozdzielalnego związku Muzyki ze Słowem, pozwala lepiej poznać i zauważyć niejednokrotnie fascynujące muzyczne zabiegi, mające na celu zobrazować ewangeliczne teksty, które były źródłem inspiracji dla kompozytorów.

Idea koncertów wzięła się z obserwacji coraz częstszego nie zwracania uwagi przez organizatorów wydarzeń muzycznych na warstwę tekstową utworów sakralnych, wykonywanych w salach koncertowych, odcinając tym samym odbiorców od źródła wykonywanej muzyki, jakim jest słowo, a tym samym od możliwości pełnego poznania sztuki kompozytorskiej Jana Sebastiana Bacha – najwybitniejszego kompozytora w historii muzyki.

#12. Chorał *“Raduj się o duszo moja”*

na melodię chorałową *“Werde munter, mein Gemüthe”*
z kantaty 147 (BWV 147/10)

Schronię się do łona Twego,
Abym uszedł śmierci trwóg;
Z życia wyjdę doczesnego,
Bym wejść w żywot wieczny mógł,
Otwórz mi stracony raj,
Chryste, w nim przebywać daj,
Jak złoczyńcy Twa Golgota
Otworzyła niebios wrota.

Ciesz się wielce, duszo moja,
Porzuć pamięć męki swej,
Bo cię Jezus po twych bojach
Woła już z doliny złej.
Chwałę i radości zdrój
Ujrzysz, gdy zakończysz bój.
Z aniołami masz świętować
I w wieczności tryumfować.

(Słowa 6 strofy pieśni „Raduj się, o duszo moja”, Spiewnik Ewangelicki 932)

Z Wikipedii:

Chorał protestancki - wspólny śpiew wprowadzony przez reformację do nabożeństw, prowadzony prostą linią melodyczną ułatwiającą przekazanie i zrozumienie treści pieśni, ułożonej w języku ojczystym, a powiązanej z czytaniem biblijnymi przekazami w lekcji i komentowanymi w kazaniu.

Ritornel (wł. *ritornello*, fr. *ritournelle*) - krótki odcinek instrumentalny w kompozycji wokально-instrumentalnej. Ritornel pełni w utworach muzycznych funkcję podobną do tej jaką w pieśniach i piosenkach pełni refren.

Motet - powstały w XIII wieku gatunek sakralnej muzyki wokallyj a cappella, później także wokallyj-instrumentalnej. Czynnikiem formotwórczym w motecie jest warstwa słowna, opracowywana muzycznie przez wszystkie głosy (motet przeimitowany). Motet na przestrzeni wieków przybierał różne formy i wykorzystywał różne osiągnięcia techniki kompozytorskiej, jak np. polifonia (równouprawienie wszystkich głosów) czy topofonia (przestrzenne rozmieszczenie chórów).

**Zbadaj mnie, Boże, i poznaj me serce;
doświadcź i poznaj moje troski,
i zobacz, czy jestem na drodze nieprawej,
a skieruj mnie na drogę odwieczną!**

(Psalm 139:23-24)

